

Heilbrigðisráðuneytið

Síðumúla 24

108 Reykjavík

Sent rafrænt í Samráðsgátt

Reykjavík, 19.1.2023

Efni: Umsögn Félags sérfræðinga í klínískri sálfræði um drög að þingsályktunartillögu um aðgerðaáætlun í geðheilbrigðismálum 2023-2027

Félag sérfræðinga í klíniskri sálfræði (FSKS) fagnar framkominni tillögu til þingsályktunar um aðgerðaráætlun í geðheilbrigðismálum 2023-2027. Sálfræðingar gegna lykilhlutverki í því að bæta andlega heilsu fólks, hvort sem hún tengist geðrænni eða líkamlegri heilsu og eru því lykilstétt varðandi þá aðgerðaráætlun sem liggur fyrir og er til umsagnar.

Félag sérfræðinga í klínískri sálfræði fagnar jafnframt þeirri vitundarvakningu sem er að verða í samfélaginu og hjá stjórnvöldum um mikilvægi þess að vinna umbætur í geðheilbrigðiskerfinu með raunverulegum aðgerðum. Þörfin fyrir aðgengilega, gagnreynda og öfluga geðheilbrigðisþjónustu hefur líklega aldrei verið eins mikil. Ítrekað hefur verið bent á þann mikla vanda sem er til staðar víða í geðheilbrigðiskerfinu, þörfina fyrir að gera betur og ávinning þess fyrir alla aðila.

Félag sérfræðinga í klínískri sálfræði bendir á mikilvægi þess að sú stefna og þær aðgerðir sem nú er verið að móta verði fjármagnaðar að fullu ekki síst í ljósi þess að fyrri áætlanir hafa ekki verið það. Þetta hefur leitt til þess að mikilvæg markmið hafa ekki náðst. Til dæmis hefur ekki tekist að fullmanna sálfræðipjónustu heilsugæslunnar eins og komið hefur fram meðal annars í úttekt Ríkisendurskoðunar¹. Fjármögnun aðgerða í þágu bætts geðheilbrigðis er ein sú mikilvægasta fjárfesting sem íslenska ríkið getur ráðist í þar sem ávinningurinn er augljós og vel þekktur með minna álagi á heilbrigðis- og velferðarkerfi, auknið vinnuframlag, auknar skatttekjur og minni þörf fyrir framlög úr sameiginlegum sjóðum í formi lífeyris.

Félag sérfræðinga í klínískri sálfræði bendir á mikilvægi þess að setja aðgerðir sem snúa að því að tryggja viðkvæmum hópum sem fá bágborna geðheilbrigðisþjónustu í dag í forgang. Í því samhengi vill FSKS nefna sérstaklega fullorðna einstaklinga með röskun á einhverfurófi og vitsmunabroska innan eðlilegra marka sem þrátt fyrir þrálátan og alvarlegan tilfinningavanda eiga erfitt með að fá greiningu og meðferð við sínum vanda. Einnig vill FSKS benda á skort á þjónustu fyrir einstaklinga með heilaskaða sem oft fær ekki viðeigandi greiningu og þjónustu fyrr en of seint í kerfinu eins og bent hefur verið á². Jafnframt vill FSKS benda á skort á þjónustu við flóttamenn og aðstandendur fólks sem glímir við alvarleg veikindi.

¹ [Geðheilbrigðisþjónusta - Stefna, skipulag, kostnaður og árangur \(rikisend.is\)](http://Geðheilbrigðisþjónusta-Stefna,skipulag,kostnaður,og,árangur(rikisend.is))

² Hinn þögli faraldur - Þjónusta við fólk með ákominn heilaskaða – tillögur starfshóps (stjornarradid.is)

Umsagnaraðilar vilja koma því á framfæri að betra hefði verið að leggja mat á aðgerðaráætlunina og árangursmeta hana þegar til þess kemur ef nákvæmari lýsing kæmi fram á þeim verkefnum sem fylgja eiga tilteknum markmiðum. Hér að neðan er að finna þær ábendingar sem umsagnaraðilar vilja koma á framfæri varðandi einstaka atriði áætlunarinnar.

1.A.1. Að efla sérhæfða þjónustu í barneignarferlinu við verðandi foreldra og foreldra með ung börn til að draga úr vanlíðan og auka foreldrahæfni þeirra.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að styðja foreldra sérstaklega í barneignarferli sínu til að hlúa sem best að foreldrum og börnum þeirra en umsagnaraðilar óska frekari skýringa á hvers konar sérhæfða þjónustu sé stefnt að því að veita og benda umsagnaraðilar á mikilvægi þess að styðjast við gagnreynd inngrip s.s. aðferðir hugrænnar atferlismeðferðar. Gott væri að fá útskýringu á því hvernig sérhæfð geðheilbrigðisþjónusta sé skilgreind. Á mörgum heilbrigðisstofnunum s.s. heilsugæslu njóta verðandi foreldrar og foreldrar með ung börn forgangs á þjónustu sálfræðinga og er það vel.

1.A.2. Að þróa hlutverk og samstarf heilsugæslu við skóla og félagsþjónustu varðandi geðrækt og forvarnir barna á grunnskólaaldri.

1.A.3. Að velja og innleiða gagnreynda nálgun í geðrækt og almennum forvörnum í efstu bekkjum grunnskóla.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að leggja áherslu á geðrækt og forvarnir barna á grunnskólaaldri og innleiða gagnreyndar aðferðir. FSKS bendir á mikilvægi þess að skimað sé fyrir kvíða, þunglyndi og áföllum grunnskólabarna eins og kveðið hefur verið á um í fyrri aðgerðaráætlunum þrátt fyrir að það hafi ekki komist nægilega vel til framkvæmdar á landsvísu. FSKS tekur einnig undir mikilvægi samstarfs skóla, heilsugæslu og félagsþjónustu.

1.A.4. Að þróa skólaheilsugæslu í framhaldsskólum með sérstaka áherslu á geðrækt og forvarnir.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að þróa öflugan geðheilbrigðisþjónustu í framhaldsskólum enda á geðrænn vandi og erfiðleikar einstaklinga oft upptök sín á þessum viðkvæmu mótunarárum. FSKS leggur áherslu á að framhaldsskólanemum séu boðin gagnreynd úrræði s.s. Hugræn atferlismeðferð og tryggt sé aðgengi þeirra að þjónustu sálfræðinga innan veggja skólans.

1.A.5. Að styðja við börn sem aðstandendur fólks með langvinnan alvarlegan geðheilbrigðisvanda.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að stutt sé sérstaklega við börn sem aðstandendur fólks með langvinnan alvarlegan heilsufarsvanda enda slíkt mikilvæg aðgerð til að draga úr líkum á alvarlegum áhrifum vandans á viðkomandi börn. FSKS leggur áherslu á mikilvægi samstarfs heilbrigðisstofnana, velferðarþjónustu og skólakerfis í þessu samhengi til að auka líkur á að börn fái sérstakan stuðning þegar versnun verður hjá foreldrum eða forráðamönnum þeirra. FSKS telur mikilvægt að nýta þau úrræði sem þegar hafa reynst vel s.s. Okkar heimur.

1.A.6. Að þróa greitt aðgengi að ráðgjöf fyrir foreldra vegna geðheilsu barna sinna.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að tryggja greitt aðgengi að ráðgjöf fyrir foreldra vegna geðheilsu barna sinna. FSKS vill benda á að mjög víða í heilsugæslu, hjá sérfræðiþjónustu við skóla, á BUGL og hjá sjálfstætt starfandi sálfræðingum eru mjög langir biðlistar eftir slíkri ráðgjöf og því afar mikilvægt að þeim biðlistum verði eytt með fjölgun fagaðila sem eru færir um að veita ráðgjöf byggða á gagnreyndum aðferðum s.s. sálfræðingum.

1.B.1. Að samræmt verklag verði innleitt á heilbrigðisstofnunum um mat á sjálfsvígshættu.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að samræmt verklag verði innleitt á heilbrigðisstofnunum um mat á sjálfsvígshættu. FSKS leggur áherslu á að öllum stéttum sem hitta sjúklinga sé veitt fræðsla og þjálfun um mat á sjálfsvígshættu, skýrir verkferlar og örugg samræmd skráning sé framkvæmd í slíkum

tilfellum. FSKS bendir á að nú þegar hefur verið unnið mikið starf í sálfræðipjónustu Landsspítala varðandi þetta verkefni og gagnlegt væri að nýta þá vinnu.

1.B.2. Að gagnreynt úrræði verði valið, innleitt og samræmt um meðferð fyrir notendur í mikilli sjálfsvígshættu og stuðning við fjölskyldur þeirra.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að gagnreynt úrræði verði innleitt og samræmt um meðferð fyrir notendur í mikilli sjálfsvígshættu og stuðning við fjölskyldur þeirra. FSKS bendir á að nú þegar hefur verið unnið talsvert starf við uppbyggingu gagnreyndra úrræða við mat og meðferð við sjálfsvígshættu í sálfræðipjónustu Landspítala

1.B.3. Að Skýrt samræmt verklag og leiðbeiningar um stuðning við eftirlifendur eftir sjálfsvíg liggi fyrir og sé fylgt.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að slíkt verklag og leiðbeiningar liggi fyrir og því miður er reyndin núna sú að eftirlifendur þurfa oft sjálfir að leita sér aðstoðar á eigin kostnað. FSKS telur mikilvægt að skilgreint sé nánar hverjir eiga slíkan stuðning tryggan, hver hefur samband við eftirlifendur og kemur slíkri þjónustu af stað og hvers konar þjónusta sé veitt t.d. hvort eingöngu sé boðinn sálrænn stuðningur eða hvort boðin sé gagnreynd meðferð þegar það á við t.d. vegna áfallastreituröskunar.

1.C.1. Að gagnabrunnur um geðheilsu, geðvanda og meðferðarúrræði verði settur upp í Heilsuveru.

FSKS tekur undir þá aðgerð að gagnabrunnur verði útbúinn til að auka aðgengi fólks að gagnreyndu fræðsluefni og gagnreyndum úrræðum. FSKS leggur einnig til að sambærilegur gagnabrunnur verði unninn sem snýr að meðferðarefni fagstétta s.s. sálfræðinga til þess að tryggja fagfólki í kerfinu aðgengi að bestu mögulegu meðferðargögnum hverju sinni til að beita í sinni meðferð.

2.A.1. Að mönnunarhópur meti mönnun í samræmi við hlutverk og verkefni geðheilbrigðisþjónustunnar.

FSKS er fylgjandi því að mönnunarhópur meti þörf á mönnun í þjónustukerfinu. FSKS bendir jafnframt á að styðjast við það mönnunarmat sem nú þegar hefur verið unnið í nágrannalöndunum t.d. í Bretlandi í tengslum við verkefni um aukið aðgengi almennings að gagnreyndum meðferðum sálfræðinga (Improving Access to Psychological Therapies-IAPT). Í heilsugæslu er mönnun sálfræðinga enn talsvert undir þeim viðmiðunartölum sem unnið er út frá erlendis. FSKS skorar á heilbrigðisyfirvöld að bæta aðgengi að gagnreyndum sálfræðimeðferðum í takt við það sem gert hefur verið erlendis m.a. með því að fullmanna sálfræðipjónustu heilbrigðisstofnana hér á landi og ljúka tafarlaust við samninga við sjálfstætt starfandi sálfræðinga svo greiðsluþátttaka vegna sálfræðipjónustu verði sambærileg við til dæmis geðlæknisþjónustu og sjúkrabjálfun.

2.A.2. Að greiningarhópur skilgreini hvaða hæfni starfsfólk geðheilbrigðisþjónustu þarf að búa yfir á hverju þjónustustigi á hverjum stað.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að metin sé hæfni starfsfólks til þess að veita gagnreynda meðferðarþjónustu á hverju þjónustustigi. Hins vegar leggur FSKS áherslu á mikilvægi þess að hefjast tafarlaust handa við að fullmanna þjónustuna til að tryggja sjúklingum og skjólstæðingum þá þjónustu sem þau þurfa. Samanber umsögn við 2.A.1. leggur FSKS áherslu á að styðjast við þá útreikninga og þarfagreiningar sem nú þegar hafa verið gerðar í nágrannalöndunum. Viðfangsefni starfsfólks í geðheilbrigðiskerfi snúast fyrst og síðast um að hitta sjúklinga og aðra sem þurfa geðheilbrigðisþjónustu. FSKS bendir á að nýta einnig krafta atferlisfræðinga þar sem þörf er á atferlisgreiningu og atferlisíhlutun.

2.B.1. Að núverandi sérnám heilbrigðisstétta verði fullfjármagnað.

FSKS leggur sérstaka áherslu á að tryggðar verði stöður sérfræðinga í klínískri sálfræði á opinberum stofnunum og sérnámsstöður sálfræðinga tryggðar og fjármagnaðar sömuleiðis á opinberum stofnunum. FSKS vill einnig benda á mikilvægi þess að koma á fót stöðum sálfræðikandídata sem starfa undir handleiðslu sérfræðinga í klínískri sálfræði.

2.C.1. Að verkefnishópur skilgreini hlutverk og verkefni veitenda geðheilbrigðisþjónustu, samvinnu og samfellu og komi með umbótaáætlun.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að hlutverk veitenda geðheilbrigðisþjónustu séu skýr og vel skilgreind auk þess sem samfella sé í þjónustunni og samvinna á milli allra aðila. FSKS leggur sérstaka áherslu á mikilvægi þess að þjónustan sé samræmd á milli sambærilegra eininga s.s. á milli heilsugæslustöðva eða geðheilsuteyma til þess að gæði og árangursmælingar þjónustunnar séu tryggð.

3.A.1. Að stofna Geðráð, breiðan samstarfsvettvang helstu haghafa geðheilbrigðismála.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að stofnað sé Geðráð sem sé ráðgefandi fyrir heilbrigðisyfirvöld um þróun þjónustunnar. FSKS bendir á mikilvægi þess að í Geðráði sitji fulltrúar allra haghafa eins og til dæmis sérfræðinga í klínískri sálfræði sem eru þeir fagaðilar sem hafa sérhæfingu í því að veita þá gagnreyndu meðferð sem mælt er með að veita vegna þunglyndis, kvíðaraskana, áfallastreituröskunar og fleiri geðrænna vandkvæða samkvæmt klínískum leiðbeiningum. FSKS bendir einnig á mikilvægi þess að fulltrúar helstu fagfélaga sem sinna geðheilbrigðismálum eigi aðkomu að Geðráði.

3.B.1. Að fólk með notendareynslu starfi sem víðast í geðheilbrigðisþjónustu.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að fólk með notendareynslu séu hluti af mannauði geðheilbrigðiskerfisins. FSKS bendir á mikilvægi þess að hlutverk og aðkoma allra aðila séu skýr.

3.B.4. Að efla starfstengd endurhæfingarúrræði.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að efla starfsendurhæfingarúrræði. FSKS leggur áherslu á að tryggja þurfi betra aðgengi að þverfaglegri endurhæfingu fyrir fólk með langvinna sjúkdóma hvort sem þeir eru af geðrænum eða líkamlegum toga. Einnig þarf að auka áherslu á endurhæfingu vegna kulnunar og eftirkasta COVID-19. Bæta þarf einnig greiningu á heilaskaða og efla sérhæfða íhlutun.

4.A.2. Að þróa stuðning við geðheilsuteymi heilbrigðisstofnana og finna leiðir til að auka og jafna aðgengi að sérhæfðri 3ja stigs þjónustu, meðal annars með nýsköpun og fjarheilbrigðislausnum.

FSKS tekur undir mikilvægi þess að auka og jafna aðgengi að sérhæfðri 3ja stigs þjónustu. FSKS bendir á að nú þegar er Reykjalundur endurhæfing ehf að sinna öllu landinu með þverfaglegri endurhæfingu og sérhæfðri geðþjónustu á landsvísu sem mætti taka mið af og styrkja. FSKS leggur áherslu á að auka aðgengi fagfólks í geðheilbrigðiskerfinu að sérhæfðri ráðgjöf og handleiðslu sérfræðinga til að þeir geti mætt betur þörf einstaklinga og þeirra fagaðila sem veita meðferð í heimabyggð.

FSKS lýsir sig reiðubúið til þess að koma að samstarfi varðandi aðgerðaráætlunina.

Fyrir hönd Félags sérfræðinga í klínískri sálfræði,

Inga Hrefna Jónsdóttir, sérfræðingur í klínískri sálfræði

Sigurbjörg Jóna Ludvigsdóttir, sérfræðingur í klínískri sálfræði

Kristbjörg Þórisdóttir, sérfræðingur í klínískri sálfræði

Sólveig Jónsdóttir, sérfræðingur í klínískri sálfræði